

Hugo de Groot over oorlogsrecht

Zijn er regels voor een oorlog?

Korte lesomschrijving Wanneer is het voeren van oorlog gerechtvaardigd? Zijn er regels voor het voeren van oorlog? Dat zijn twee vragen die aan de orde komen in deze les over de denkwereld van Hugo de Groot. Ook de leerlingen gaan zichzelf deze vragen stellen. Centraal staat een denkbeeldig interview met Hugo de Groot over de oorlog in Irak.

Titel Hugo de Groot over oorlogsrecht

Vak/leergebied geschiedenis

Canonvenster Hugo de Groot

Tijdvak 5 Tijd van ontdekkers en hervormers (1500-1600)

Doelgroep onderbouw vmbo-gtl, havo, vwo

Tijd/duur twee lessen van 50 minuten

Groeperingsvorm tweetallen en klassikaal

Leerdoelen

- De leerling kan ideeën van Hugo de Groot over oorlogsrecht verwoorden.
- De leerling kan de invloed benoemen van Hugo de Groot op het oorlogsrecht.
- De leerling kan zijn eigen opvattingen over oorlog plaatsen in de context van het huidige oorlogsrecht.

Benodigde voorkennis

- De leerling heeft globaal kennis van de opstand van de Nederlanden tegen Spanje en van de strijd tijdens het twaalfjarig bestand tussen Maurits aan de ene kant en Johan van Oldebarnevelt en Hugo de Groot aan de andere kant.

Randvoorwaarden

- internet, beamer en projectiescherm om enkele filmpjes over Hugo de Groot te laten zien

---

Beoordeling

-

Lesactiviteiten

Activiteit 1: introduceer Hugo de Groot

Schets de context van het twaalfjarig bestand en voer een onderwijsleergesprek aan de hand van al aanwezige kennis van leerlingen. Leg de relatie met Hugo de Groot wiens boek *De iure belli ac pacis* (*Over het recht van oorlog en vrede*) belangrijk is geweest voor de ontwikkeling van het oorlogsrecht.

Als alternatief kunt u ook het canonfilmpje over Hugo de Groot laten zien:

<http://entoen.nu/media.aspx?id=625>. Wilt u Hugo de Groot uitgebreider introduceren dan kunt u ook het filmpje uit de serie *Kaaskoppen en waterlanders* vertonen: <http://player.omroep.nl/?aflid=6663707>. Zie ook: Achtergrondinformatie voor de leraar.

Activiteit 2: maak de verwerkingsopdrachten

Leerlingen maken de opdrachten van het werkblad. Ze gebruiken bronnenblad 1 en 2 om de opdrachten te kunnen uitvoeren.

Activiteit 3: bespreek de opdrachten na

Bespreek de opdrachten klassikaal na. Laat eventueel nog een filmpje zien van Hugo de Groot.

Bijlagen

- Werkblad Oorlogsrecht
- Bron 1 Interview Hugo de Groot
- Bron 2 Humanitair oorlogsrecht
- Achtergrondinformatie voor de leraar

Werkblad Oorlogsrecht

Opdracht 1 Hugo de Groot over Irak

In bron 1 vind je een 'interview' met Hugo de Groot over de oorlog in Irak. De antwoorden van Hugo de Groot zijn afkomstig uit zijn boek *De iure belli ac pacis* (*Over het recht van oorlog en vrede*).

Zou Hugo de Groot voor of tegen de oorlog in Irak hebben gestemd? Licht je antwoord toe met citaten uit het interview.

Opdracht 2 Uitgangspunten humanitair oorlogsrecht

In oorlogstijd zijn er regels waaraan de oorlogvoerende partijen zich moeten houden. In bron 2 vind je meer informatie daarover. Wat zijn de belangrijkste uitgangspunten van het humanitair oorlogsrecht?

Opdracht 3 Zeven regels van het Rode Kruis

Het Rode Kruis heeft zeven regels opgesteld die de kern vormen van het humanitair oorlogsrecht. Deze regels gelden in elk gewapend conflict, overal ter wereld. In bron 2 worden de zeven regels beschreven. Welke twee regels vind jij het belangrijkste van deze zeven regels? Leg uit waarom je deze twee regels hebt gekozen.

Regel nummer _____ vind ik belangrijk omdat _____

_____

Ook de regel met het nummer _____ vind ik belangrijk omdat _____

_____

Bron 1 Interview Hugo de Groot

1 De regering Bush stelt dat de VS oorlog voeren tegen Irak om de VS te beschermen tegen mogelijke aanvallen in de toekomst. Maar hoe kun je een oorlog rechtvaardigen op grond van zelfbescherming als Irak de VS niet daadwerkelijk heeft aangevallen?

Oorlog is gerechtvaardigd als iemand iets van plan is dat mensen of bezit in gevaar brengt, ook al heeft het nog niets gedaan... Dit gevaar moet direct bestaan, dit is echt noodzakelijk. Als iemand een wapen tegen mij opneemt met het doel mij te doden heb ik het recht hierop vooruit te lopen om het gevaar te bezweren.

2 Dus, tenzij er een onmiddellijke dreiging is kan een "preventieve" oorlog nooit gerechtvaardigd zijn. Maar zelfs dan, is het toch niet beter eerst voor onze veiligheid te zorgen en ons pas later zorgen te maken over rechtvaardigheid?

Als het leven van mensen op het spel staat, is het verstandig op safe te spelen. Denk aan het spreekwoord dat het beter is de onschuldige vrij te spreken dan de schuldige te veroordelen. Oorlog, waarbij de onschuldige vaak moet lijden onder schuldige is zo ingrijpend dat bij twijfel de balans zou moeten doorslaan naar vrede.

3 Dat kunt u makkelijk zeggen. U bent al dood. Als wij uw advies volgen en rechtvaardigheid en voorzichtigheid voorop stellen, kunnen we er dan wel ooit zeker van zijn dat we veilig zijn tegen aanvallen?

Dat is het lot van ons mensen, dat we nooit volledige zekerheid kunnen krijgen. De enige bescherming tegen onzekere angsten moet je niet zoeken in geweld, maar in de Goddelijke Voorzienigheid en defensieve voorzorgsmaatregelen.

4 De andere wang toekeren klinkt misschien goed in de zondagsschool, maar ik betwijfel of we dat kunnen verkopen aan het Amerikaanse publiek na 11 september 2001. Kan er een moment komen waarop u het idee van indamming opgeeft, en het gebruik van geweld steunt?

Af en toe kan er een dergelijke dwingende noodzaak optreden om je toevlucht te nemen tot het zwaard. Namelijk wanneer, zoals Florus (een Romeins historicus) zegt, het verlaten van het recht gevolgd zal worden door calamiteiten die veel erger zijn dan de meest wrede oorlogen.

5 Ik denk niet dat u mij kunt vertellen of Irak een geval van "dwingende noodzaak" is of niet. Maar hoe zit het met een aantal andere rechtvaardigingen die door de voorstanders van de oorlog worden genoemd, zoals de bescherming van onze olievoorraden en het verbeteren van de stabiliteit van de regio?

Noodzaak als motief om oorlog te voeren weegt altijd zwaarder als motief van rechtvaardigheid dan het behalen van voordeel uit een oorlog.

6 Hoe zit het met mensenrechten? Saddam was een wrede dictator, die zich schuldig maakte aan allerlei soorten wreedheden tegen zijn volk. Is dat niet genoeg reden om hem uit de weg te ruimen? Dat had ik eigen wel van u verwacht. U schreef uw boek vierhonderd jaar geleden. Toen was er nog geen Hitler of Stalin geweest. Toen was er nog niet reden te twijfelen aan de soevereiniteit van landen. Toen werd de noodzaak van een internationaal humanitair recht nog niet gevoeld. Maar kunt u geen voorbeelden bedenken van situaties waarin humanitaire interventie gerechtvaardigd was?

Als een Busiris, een Phalaris of een Thracische Diomedes hun mensen tot wanhoop brengen en tot verzet door ongehoorde wreedheden, door alle natuurwetten achter zich te laten, dan verliezen zij het recht op onafhankelijke vorsten, en kunnen zij zich niet meer beroepen op het volkenrecht.

7 Okay, ik ben opgelucht om dat te horen. Maar dan is er nog een probleem. Hoe weten we wanneer we een leider kunnen geloven die zegt dat hij oorlog voert voor de vrijheid van een ander volk, maar die onze goedgelovigheid misbruikt door andere doeleinden na te streven?

Dergelijke voorwendsels kunnen niet altijd worden toegestaan, omdat zij vaak gebruikt kunnen worden als dekmantel voor ambitieuze plannen. Maar recht verliest haar aard niet noodzakelijkerwijs in handen van boze mannen. De zee blijft een terrein van wettige omgang tussen zeevaarders ook al zijn er soms piraten, en zwaarden zijn nog steeds instrumenten van verdediging, ook al worden zij soms gebruikt door rovers en moordenaars.

Uit: What would Grotius Do? The founder of international law speaks out on Iraq, Dean G. Falvy, april 2003

Bron 2 Humanitair oorlogsrecht

Humanitair oorlogsrecht

Veel regels voor oorlogen zijn vastgelegd in:

- de vier Verdragen van Genève uit 1949,
- de Aanvullende Protocollen uit 1977.

Deze verdragen en protocollen zijn door zeer veel staten ondertekend. De Verdragen van Genève zijn zelfs door alle onafhankelijke staten ter wereld goedgekeurd.

Nieuwer is het Derde Aanvullende Protocol uit 2005 dat gaat over het Rode Kristal-embleem. Daarnaast zijn andere verdragen gesloten over het gebruik van bepaalde wapens, zoals chemische wapens en landmijnen.

Belangrijkste uitgangspunten humanitair oorlogsrecht

- Mensen die niet (meer) deelnemen aan de gevechten moeten worden beschermd, zoals burgers, krijgsgevangenen, gewonde of zieke soldaten, en medisch en religieus personeel.
- Sommige middelen en manieren van oorlogvoering zijn verboden. Zoals het gebruik van chemische wapens of het aanvallen van de burgerbevolking.

Zeven hoofdregels van het humanitair oorlogsrecht

Het Rode Kruis heeft zeven regels opgesteld die de kern vormen van het humanitair oorlogsrecht. De regels gelden in elk gewapend conflict, overal ter wereld.

Regel 1 Iedere persoon die niet of niet langer meevecht moet menswaardig worden behandeld.

Regel 2 Strijders die zich overgeven mogen niet worden aangevallen.

Regel 3 Gewonden moeten worden verzorgd Medisch personeel moet worden beschermd.

Regel 4 Gevangen strijders en burgers moeten menswaardig worden behandeld. Zij hebben het recht met hun familie te corresponderen.

Regel 5 Iedereen heeft recht op een eerlijk proces. Martelen is verboden.

Regel 6 Gebruik van wapens die onnodige verliezen of ernstig lijden veroorzaken is niet toegestaan.

Regel 7 Alleen militaire doelen mogen worden aangevallen. Burgers en burgerobjecten moeten worden gespaard.

Bron: www.rodekruis.nl

Achtergrondinformatie voor de leraar

Inleiding

Hugo de Groot (1583-1645) hoort thuis in tijdvak 6. In tijdvak 6 kan een relatie gelegd worden tussen het werk van Hugo de Groot over de vrije zee - *De mare liberum* - en de opkomst van de Nederlanden als handelsnatie. In zijn betrokkenheid bij het recht op een vrije zee toont Hugo de Groot zich een kind van zijn tijd. De claim van Frankrijk, Engeland en Portugal op de oceanen was voor de Republiek der Nederlanden een belangrijke hinderpaal, vooral omdat de Republiek zich als handelsnatie sterk ontwikkelde. De Groot brak dan ook een lans voor een vrije zee met slechts beperkte territoriale wateren.

Ook is er veel voor te zeggen om Hugo de Groot aan de orde te stellen in relatie tot de opstand van de Nederlanden tegen Spanje. Niet zozeer vanwege zijn spectaculaire ontsnapping uit Slot Loevestein, maar eerder vanwege zijn belangrijke werk *De iure belli ac pacis*, waarin hij een basis legde voor het latere volkenrecht. Vragen die daarbij aan de orde komen zijn bijvoorbeeld:

- Wanneer mag je oorlog voeren?
- Welke regels gelden er tijdens de oorlogsvoering?

Kind van zijn tijd

Ieder mens is een kind van zijn tijd. Dat gold ook voor Hugo de Groot. Hij leefde een belangrijk deel van zijn volwassen leven ten tijde van de verwoestende Dertigjarige Oorlog (1618-1648). Zijn wens om een rechtssysteem te bedenken voor het op vreedzame wijze beslechten van internationale spanningen zal daarmee ongetwijfeld verband houden.

Centraal in dit boek staat dan ook de vraag of en in welke gevallen oorlog gerechtvaardigd was. Hij legt daarbij een sterke nadruk op het natuurrecht als antwoord op diegenen die meenden dat het recht door de machtigste instanties wordt bepaald en dus naar tijd en plaats veranderlijk is. Dit natuurrecht zou wat Hugo de Groot betreft ook gelden als God niet zou bestaan

In het natuurrecht gaat het om persoonlijke en subjectieve rechten, bijvoorbeeld om het recht op leven en het recht om de middelen die hiervoor nodig zijn veilig te stellen. Deze rechten impliceren ook dat er respect moet zijn voor deze rechten van anderen. De mens heeft ook recht op instandhouding van zijn eigendom, op terugbetaling van uitstaande schulden en op vergoeding van schade. In dit systeem was de goede trouw van rechtspersonen, zowel individuen als staten, essentieel: *pacta sunt servanda*. Oftewel: akkoorden moeten worden nageleefd.

Volgens Hugo de Groot was oorlog slechts in een beperkt aantal gevallen gerechtvaardigd:

- uit zelfverdediging
- als herstel van eigendomsrechten
- ter voldoening van vorderingen op anderen
- ter bestraffing van het overtreden van het natuurrecht

Als men eenmaal gekozen heeft voor het middel oorlog om conflicten te beslissen gelden er strenge regels. Weliswaar is doden, plunderen en in slavernij brengen (hij was tenslotte een kind van zijn tijd) geoorloofd, maar geweld moet wel proportioneel zijn en gericht op rechtsherstel.

Hugo de Groot: een korte biografie

Hugo de Groot (1583-1645) werd op zijn vijftiende, het jaar waarin hij promoveerde, door de koning van Frankrijk het 'wonder van Nederland' genoemd. Bij het grote publiek is hij waarschijnlijk alleen bekend vanwege zijn spectaculaire ontsnapping uit Slot Loevestein, maar veel belangrijker was natuurlijk zijn werk voor het internationale recht. Zijn beroemdste boek *De iure belli ac pacis*, over het recht van oorlog en vrede, legde de basis voor het internationaal recht.

Godsdienstige twisten

In 1607 had Hugo de Groot het, samen met anderen, al voorspeld. Als er een bestand met Spanje zou komen, dan zouden er in de Nederlanden partijtwisten ontstaan. En zo geschiedde. Even na 1610 laaiden er godsdienstige twisten op die ook in de politiek werden uitgespeeld.

Centraal in dit conflict stond de leer van de predestinatie, ofwel de Goddelijke voorbeschikking. Tegenover elkaar stonden de strenge Gomarus (Contra-Remonstranten) en de gematigde Arminius (Remonstranten). Hugo de Groot koos partij voor Arminius, of, vanuit zijn gezichtspunt gezien: het kamp van hen die voor tolerantie ijverden, en van mening waren dat de staat het hoogste gezag was, en dus boven de kerk stond. Dit was ook het standpunt van Van Oldenbarnevelt, die ook weigerde een nationale synode van staatswege bijeen te roepen, omdat daarin ongetwijfeld Arminius veroordeeld zou worden.

Prins Maurits tegenover Hugo de Groot

Van 1586 tot zijn dood in 1619 was Johan van Oldenbarnevelt landsadvocaat en raadpensionaris van de Staten van Holland. Een landsadvocaat was, formeel gezien, slechts een woordvoerder, maar omdat hij alle vergaderingen leidde en alle besluiten en uitgaande stukken via zijn hand gingen, bezat hij veel macht in de Republiek. Hij wist te bereiken dat niet de Raad van State, maar de Staten-Generaal het hoogste bestuursorgaan werd. Omdat Van Oldenbarnevelt zitting had in de Staten-Generaal, kon hij op deze manier zijn macht en invloed nog verder uitbreiden. In de praktijk kon niemand om hem heen.

Prins Maurits was tegenstander van een bestand met Spanje: het had hem veel macht, aanzien en buitgeld gekost. Hij zag in de godsdiensttwisten een kans op het buitenspel zetten van de vredespartij. Maurits won de machtsstrijd en op 29 augustus 1618 werden Van Oldenbarnevelt en De Groot gevangengenomen. De eerste werd ter dood veroordeeld en terechtgesteld. Een college van 24 rechters veroordeelde de remonstrant Hugo de Groot 'ter eeuwige gevangenis'. Aanvankelijk werd hij te Den Haag in hechtenis gehouden, maar op 5 juni 1619 werd hij overgebracht naar Slot Loevestein, toen een staatsgevangenis, later gevolgd door zijn vrouw Maria van Reigersberch en dienstmeisje Elsje van Houweningen.

Boekenkist

Hugo de Groot mocht in gevangenschap wel blijven studeren en schreef een *Inleiding tot de Hollandsche Rechtsgeleerdheid*. Daarvoor kreeg hij een kist boeken die soldaten bij een familie in Gorinchem ophaalden en wegbrachten. De boekenkist werd in het begin streng gecontroleerd, maar later verslaptte de controle. Dat bracht Maria na anderhalf jaar op een idee. Zij maande Hugo: "Kruip in die kist en zorg dat je er twee uur in kunt blijven zitten zonder geluid te maken". Ze liet hem avonden lang oefenen, telkens gedurende twee uur, de duur van de overtocht naar Gorinchem. De tijd begon te dringen, omdat het 12-jarig bestand met Spanje binnenkort afliep, waarna mogelijk de vluchtroutes minder veilig zouden zijn.

De ontsnapping

Op 22 maart 1621 ontsnapte Hugo uit Loevenstein. Op deze dag was het jaarmarkt in Gorinchem. De gevangenisbaas was weg. Maria legde met Elsje de boeken in bed, zodat het net leek of Hugo weer eens ziek was. Met alleen zijn ondergoed en zijden kousen aan kroop hij in de kist. Elsje ging met de soldaten mee en hield de kist in de gaten. Rond 08:30 uur werd de kist naar de overkant van de Waal/Merwede gebracht. In Gorinchem kwam hij rond 10:00 uur aan. Rond 14:00 uur was hij verkleed als metselaar en vertrok hij richting het zuiden. Na een rit door het Land van Altena kwam hij 's avonds rond 22:00 uur aan in Waalwijk. Daar vertrok hij per postkoets naar Antwerpen. Vandaar vertrok hij naar Parijs. In 1631 keerde hij terug naar Rotterdam, in de hoop dat hij zich weer in Holland kon vestigen. Zes jaar na de dood van Maurits was het politieke klimaat onder diens opvolger Frederik Hendrik veel milder geworden. Burgemeester van Berkel pleitte voor amnestie voor hem in de Staten van Holland. Ook de historicus en dichter P.C. Hooft, die tot de kring rond de stadhouder behoorde, deed een goed woordje. Maar Hugo de Groot zelf weigerde welk verzoek dan ook te richten tot de Staten of de prins. Hij was ervan overtuigd dat hij niets verkeerd had gedaan! Het jaar daarop vaardigden de Staten een nieuw arrestatiebevel uit en moest hij opnieuw in ballingschap gaan.

Filmpjes over Hugo de Groot 1583-1645

- [Hugo de Groot](#)
- [Het leven van Hugo de Groot](#)
- [Hugo de Groot, opgesloten in Slot Loevestein](#)
- [Hugo de Groot \(Kaaskoppen en Waterlanders\)](#)
- [Hugo de Groot](#)

Websites

- http://nl.wikipedia.org/wiki/Hugo_de_Groot
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Ontsnapping_van_Hugo_de_Groot
- <http://www.baarledigitaal.org/HugodeGroot.php>
- http://www.schooltv.nl/vroegerenzo/pagina.jsp?nr=vz_werkstuk&wsnr=766049
- <http://www.ru.nl/ahc/vg/html/vg000082.htm>
- <http://www.cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/cultuurwijs.nl/i001061.html>
- <http://www.slotloevestein.nl/>

Het volledige interview met Hugo de Groot

1 De regering Bush stelt dat de VS oorlog voeren tegen Irak om de VS te beschermen tegen mogelijke aanvallen in de toekomst. Maar hoe kun je een oorlog rechtvaardigen op grond van zelfbescherming als Irak de VS niet daadwerkelijk heeft aangevallen?

Oorlog is gerechtvaardigd als iemand iets van plan is dat mensen of bezit in gevaar brengt, ook al heeft het nog niets gedaan... Dit gevaar moet direct bestaan, dit is echt noodzakelijk. Als iemand een wapen tegen mij opneemt met het doel mij te doden heb ik het recht hierop vooruit te lopen om het gevaar te bezweren.

2 Volgens de regering Bush heeft Irak chemische, biologische en nucleaire wapens waarmee het de VS in gevaar kan brengen. De VS echter staat andere landen en zichzelf wel toe dergelijke wapens te bezitten. Is dit niet inconsequent en in strijd met het argument dat de VS zichzelf verdedigt?

Het recht op zelfverdediging is gebaseerd op het beginsel van zelfbehoud, dat de natuur aan elk levend wezen heeft gegeven. Het is niet gebaseerd op onrechtvaardigheid of wangedrag van de agressor.

3 Dus het probleem is niet dat wapens op zich slecht zijn, maar dat ze worden ontwikkeld door een mogelijke vijand? Dat klinkt een beetje subjectief. We zouden moeten praten over recht. Bent u niet bang dat de leiders van landen zullen zeggen dat ze bang zijn voor een aanslag en daarom het recht hebben op zelfverdediging en op veroveringen?

Veel misstanden komen voort uit angst ...

Xenophon zegt: "Ik ken mannen, die deels door middel van valse verklaringen, en deels door achterdocht de grootste wreedheden hebben begaan tegen degenen die tegen hen geen enkel kwaad in de zin hadden. Een dit alleen om de vermeende bedoelingen van hun tegenstanders voor te zijn.

4 Dat is precies het probleem - wat als onze angsten gewoon met ons op de loop gaan? Het is mogelijk dat Irak nooit gebruik zou hebben gemaakt van wapens tegen ons. Hoe zeker moeten we zijn van een bedreiging voor we mogen optreden? Het klinkt wel mooi dat je zeker moet zijn, maar zijn we dan al niet te laat? Moeten we niet toeslaan voordat de dreiging ontstaat zelfs door het voeren van wat de regering Bush een preventieve oorlog noemt?

Sommige schrijvers hebben gekozen voor een leer die nooit kan worden toegelaten. Namelijk dat de handhaving van het recht van de naties de ene macht toestaat vijandelijkheden te beginnen tegen een andere als die bij haar alarmbellen doet rinkelen. Uit eigen belang kun je hiervoor kiezen, maar je kunt dan nooit een beroep doen op het beginsel van rechtvaardigheid... Het gaat in tegen elk beginsel van billijkheid om te stellen dat de waarschijnlijkheid van een mogelijke actie van een buurland in de toekomst een rechtvaardige reden voor vijandelijke agressie is.

5 Dus, tenzij er een onmiddellijke dreiging is kan een "preventieve" oorlog nooit gerechtvaardigd zijn. Maar zelfs dan, is het toch niet beter eerst voor onze veiligheid te zorgen en ons pas later zorgen te maken over rechtvaardigheid?

Als het leven van mensen op het spel staat, is het verstandig op safe te spelen. Denk aan het spreekwoord dat het beter is de onschuldige vrij te spreken dan de schuldige te veroordelen. Oorlog, waarbij de onschuldige vaak moet lijden onder schuldige is zo ingrijpend dat bij twijfel de balans zou moeten doorslaan naar vrede.

6 Dat kunt u makkelijk zeggen. U bent al dood. Als wij uw advies volgen en rechtvaardigheid en voorzichtigheid voorop stellen, kunnen we er dan wel ooit zeker van zijn dat we veilig zijn tegen aanvallen?

Dat is het lot van ons mensen, dat we nooit volledige zekerheid kunnen krijgen. De enige bescherming tegen onzekere angsten moet je niet zoeken in geweld, maar in de Goddelijke Voorzienigheid en defensieve voorzorgsmaatregelen.

7 'Defensieve voorzorgsmaatregelen, dat klinkt als een strategie van indammen, van een dam opwerpen. Meent u dat er indammingsmaatregelen tegen Irak genomen hadden kunnen worden die oorlog niet nodig hadden gemaakt?

Als iemand geen direct geweld gebruikt, maar wel een samenzwering beraamt om mij te vermoorden of te vergiftigen ... heb ik niet het recht om hem te doden. Mijn kennis van het gevaar geeft mij namelijk de mogelijkheid om het te voorkomen... Omdat ik van de samenzwering op de hoogte ben kan ik wettelijke maatregelen nemen om de moord te voorkomen.

8 Veel tegenstanders van de oorlog hebben kritiek geuit op 'wettelijke preventiemaatregelen' zoals sancties en no-fly-zones. Als de dreiging van Irak geen rechtvaardiging voor de oorlog vormt, hoe kan het dan wel dienen als basis voor een politiek van indamming die ook onschuldig lijden tot gevolg heeft? Hoe zit het met al die VN-resoluties waar Saddam geen boodschap aan had? En hoe zit het met het bewijs dat Saddam, ondanks de resoluties, bleef doorgaan met het ontwikkelen van massavernietigingswapens? Is dat niet genoeg reden voor een oorlog?

Het is zeer eervol om onbezorgd te leven en duurzaam te streven naar het welzijn van anderen. Het is een plicht, zeker voor christenen, die voortdurend het voorbeeld voor ogen hebben van Hem die voor ons heil is gestorven. Een voorbeeld dat een dringend beroep op ons doet, om niet aan te dringen op de handhaving van onze rechten als dat zulke rampen als oorlog tot gevolg heeft.

9 De andere wang toekeren klinkt misschien goed in de zondagsschool, maar ik betwijfel of we dat kunnen verkopen aan het Amerikaanse publiek na 11 september 2001. Kan er een moment komen waarop u het idee van indamming opgeeft, en het gebruik van geweld steunt?

Af en toe kan er een dergelijke dwingende noodzaak optreden om je toevlucht te nemen tot het zwaard. Namelijk wanneer, zoals Florus (een Romeins historicus) zegt, het verlaten van het recht gevolgd zal worden door calamiteiten die veel erger zijn dan de meest wrede oorlogen.

10 Ik denk niet dat u mij kunt vertellen of Irak een geval van "dwingende noodzaak" is of niet. Maar hoe zit het met een aantal andere rechtvaardigingen die door de voorstanders van de oorlog worden genoemd, zoals de bescherming van onze olievoorraden en het verbeteren van de stabiliteit van de regio?

Noodzaak als motief om oorlog te voeren weegt altijd zwaarder als motief van rechtvaardigheid dan het behalen van voordeel uit een oorlog.

11 In haar recente politieke verklaring, "De nationale veiligheidsstrategie van de Verenigde Staten van Amerika," kondigde de regering Bush aan dat zij niet zal toestaan dat een ander land de Amerikaanse militaire superioriteit zal uitdagen. Zij verklaarde ook dat de VS gebruik zal maken van haar macht om "vrijheid, democratie en een vrije markteconomie" te promoten omdat dat het enige "duurzame model voor nationaal succes" is. Als deze oorlog het ons mogelijk maakt om onze manier van leven op te leggen aan onrustige landen als Irak, is dat dan een slechte zaak?

Een universele heerschappij voor de mensheid brengt meer nadelen dan voordelen met zich mee. Zoals een schip te groot kan zijn om nog gemakkelijk manoeuvreerbaar te zijn, zo kan een rijk te veel inwoners hebben en te veel grondgebied om nog door één persoon bestuurd te kunnen worden. Maar zelfs als je erkent dat een universeel imperium goed is, dan geeft dat je nog niet het recht...

12 Hoe zit het met mensenrechten? Saddam was een wrede dictator, die zich schuldig maakte aan allerlei soorten wreedheden tegen zijn volk. Is dat niet genoeg reden om hem uit de weg te ruimen? Dat had ik eigen wel van u verwacht. U schreef uw boek vierhonderd jaar geleden. Toen was er nog geen Hitler of Stalin geweest. Toen was er nog niet reden te twijfelen aan de soevereiniteit van landen. Toen werd de noodzaak van een internationaal humanitair recht nog niet gevoeld. Maar kunt u geen voorbeelden bedenken van situaties waarin humanitaire interventie gerechtvaardigd was?

Als een Busiris, een Phalaris of een Thracische Diomedes hun mensen tot wanhoop brengen en tot verzet door ongehoorde wreedheden, door alle natuurwetten achter zich te laten, dan verliezen zij het recht op onafhankelijke vorsten, en kunnen zij zich niet meer beroepen op het volkenrecht.

13 Okay, ik ben opgelucht om dat te horen. Maar dan is er nog een probleem. Hoe weten we wanneer we een leider kunnen geloven die zegt dat hij oorlog voert voor de vrijheid van een ander volk, maar die onze goedgelovigheid misbruikt door andere doeleinden na te streven?

Dergelijke voorwendsels kunnen niet altijd worden toegestaan, omdat zij vaak gebruikt kunnen worden als dekmantel voor ambitieuze plannen. Maar recht verliest haar aard niet noodzakelijkerwijs in handen van boze mannen. De zee blijft een terrein van wettige omgang tussen zeevaarders ook al zijn er soms piraten, en zwaarden zijn nog steeds instrumenten van verdediging, ook al worden zij soms gebruikt door rovers en moordenaars.

14 Mooie metafoer. Ik veronderstel dat, als onze leiders Saddams barbaarsheid in de afgelopen vijftig jaar hebben getolereerd, we sceptisch moeten zijn wanneer zij dat gedrag nu als een reden geven om nu oorlog te voeren. Maar u heeft een punt - zelfs als onze leiders onoprecht zijn, kunnen zij toch onbedoeld goede dingen doen. Op dit moment kunnen we dat alleen maar hopen. Het zal hard nodig zijn om tegenwicht te bieden tegen onbedoelde schade. Ik vind het nog steeds enigszins moeilijk uit te vogelen waar u precies staat. U lijkt te twijfelen aan de rechtvaardiging voor deze oorlog, maar u lijkt het, zoals velen van ons, een moeilijke vraag te vinden. Ondertussen worden de beslissingen overgelaten aan degenen die geen onzekerheid toestaan. Heeft u er last van dat het internationale recht deze oorlog niet heeft voorkomen, of kunt u ons in ieder geval verzekeren dat het een rechtvaardige oorlog is?

Er zit niets tussen een rechte lijn en een kromme. Maar dat geldt niet waar het om de moraal gaat, waar geen enkele situatie exact hetzelfde is en er veel ruimte voor interpretatie is. Waarheid en rechtvaardigheid bevinden zich telkens ergens op een lijn tussen twee uitersten. Er is dus een middengebied, van waaruit het gemakkelijk is de ene of de ander kant op te gaan. Het lijkt op de moeilijkheid precies vast te stellen wanneer de schemering begint, en waar deze eindigt ... Want waar de macht van de wet ophoudt, begint de oorlog.

Uit: What would Grotius Do? The founder of international law speaks out on Iraq, Dean G. Falvy, april 2003

© 2009, **Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Mits de bron wordt vermeld, is het scholen toegestaan om zonder voorafgaande toestemming van SLO dit lesmateriaal geheel of gedeeltelijk te kopiëren dan wel op andere wijze te verveelvoudigen voor gebruik in en ten behoeve van de school.

Dit materiaal is ontwikkeld door SLO met medewerking van: Cees van der Kooij en Gerard Rozing.